

סימן רו

[קפג. בטור]. כל דבר שמברך עליו לאכלו כו' צריך לאוחזו בימינו. ע"ל (סי' קס"א) שהוכחתי מן הירושלמי דהיינו דווקא בשעת ברכה גרידא, אבל לאכול בשמאל לית לן בה ודאי.

ע"ב בב"י. ומיהו ה"ר יונה כתב שם דהיינו דווקא כשבשעה שברך בורא פרי האדמה לא נתכון לפטור פה"ע, אבל אם נתכון לפטור כו' א"צ לחזור ולברך. עכ"ל. ועפ"ז כתב בש"ע [נסעיף ב] כלשון הזה, היו לפניו פה"א ופה"ע וברך על פה"א ונתכון לפטור את פה"ע יצא. ותמה על זה בט"ז [ס"ק ב] דלמה ליה שהיו לפניו, הא כתב בסעיף ה' אם בירך על פירות שלפניו והביאו לו יותר ממין אחר שברכתו כברכת הראשון דא"צ לברך, וכאן הוי ג"כ ברכת פה"ע כברכת פה"א כו', ודין זה הוא מדברי הר"י ומבואר דמיירי בהביאו לפניו אח"כ פה"ע כו', וכן יש ללמוד מדברי הרשב"א כו'. עכ"ד.

ולא ידעתי מה ראה לומר כן, דהיכן מבואר בדברי הר"י דמיירי בהביאו לו פה"ע אחר שברך על פה"א, כי לפמ"ש כאן ב"י בשמו, מבואר איפכא דמיירי בצננו וזית לפניו כאחת. ואיכרא הרשב"א מיירי מהביאו לפניו החביב אחר שברך על שאינו חביב. אפ"ה ליכא מניה סייעתא לנ"ד, דלא קמיירי אלא בברכותיהן שוות, רק שהאחד חביב עליו יותר, דכה"ג לכתחלה מיפטר חד בדחבריה, ולא שנא היה לפניו או בא אח"כ הכל אחד, משא"כ בשאין ברכותיהן שוות, דהיא גופא חידוש שיצא אפילו במתכוין, מאחר שהרי יש לברכה לחול על מין אחד מהן, א"כ הבו דלא לוסיף עלה ולא מהניא ביה כוונה, אלא בישנן לפניו דווקא (ועמ"ש לקמן בס"י ר"א בס"ד). ולא דמי לסעיף ה' דאפילו לכתחלה שפיר דמי, עיין שם באחרונים. ומסקנא דמילתא כדכתב במג"א [ס"ק ז], והם דברים ברורים.

ע"ג. נקטינן כדתרגם. צ"ל*.

[קפג:] שם. כולא נבגא דברכתא. צ"ל.

ע"ד. וז"ל שבלי לקט כו' והמברך על מצוה לעשותה או על דבר לאכלו ולא עלתה בידו לפי שעה ונתעכב מעט כו' צריך לחזור ולברך. עכ"ל. כתב הרב במג"א [ס"ק ד] דבס"י ק"מ כתב שהאבודרהם חולק על זה דשתיקה לא חשיבא הפסק. ועמ"ש שם בס"ד, ועיין בסימן ח', ס"ה, ס"ט, ק"ד, קט"ו. ונ"ל עוד דאפילו מאן דס"ל שתיקה לא מפסקא, היינו דווקא בדלא קעביד מיד, מיהו כי עסיק במידי ביני וביני, אע"ג דשתק ודאי דגרע משח, ואפילו פורתא לא שפיר דמי.

שם. ומסתברא דשיעור עיכוב זה כדי שאילת שלום והיינו שלום עליך רבי ומורי דבהכי לא חשיב הפסק. עכ"ל. מלשון זה משמע דכדי שיעור זה והוא בכלל, לא

הוו מעלו לאכילה חיינ כמו שכתבתי לעיל [סי' ר"ד ד"ה בטור שם ושקדים], ואנו אין לנו ידיעה והכרה באתרוגין איך הוא גמר פריין שיהיו ראויין לאכול, מאחר שאינן גדלין אצלנו באלו הארצות הצפוניות, ואותן המובאים מארץ רחוקה למצוה רובן ירוקים, אף שנשתהו זמן רב בדרך, ואפילו אותן שנראין גמורים יפים והדורים, קרוב הדבר שנלקטו עודן ירוקים קודם גמר בישולן, ונעשו טובי מראה בתלוש באורך הזמן שמונחין במוכין, ע"כ נעשה יפה פרי תואר נחמד למראה, אבל אינו טוב למאכל בשביל כך, אלא כשמתבשל כל צרכו באילן, כמו שהוא הענין בכל פירי אילנות כשאין נגמרין לאכילה אחר תלישה, והא הוא דהוה צריך לאשמועינן.

ונמצינו למדין דבהא שפיר קאמר הרב ט"ז, דכל פירות האילן המטוגנים ודאי ברכתן בפה"ע, בין הטובים חיינ בין שאינן טובים אלא מבושלין, ואפילו הקטנים מאד כמו אותן אתרוגים מרוקחים הבאים בחביות קטנים ממד"ה שנלקטו קודם גמר פריין ונרקחו ירוקים, נ"ל ודאי שברכתן בפה"ע, דאפילו בלא ריקוח היה בדין לברך עליהם בפה"ע כדקיימא לן לעיל ריש סימן ר"ב דבשאר פירי האילנות משויציאו סגי, כל שכן בהני דמטו נמי לשיעורא דפול הלבן בלי ספק. אלא משום דלא חזו לאכילה כי אם ע"י רקוח, משו"ה מסתברא דאפילו אתרוג שגדל כל צרכו, אין מברך עליו בפה"ע (ר"ל באותן שלנו שאינן ראויין לאכלן כמות שהן חיינ) אלא כשרקחו, ובהני פשיטא דבעו ריקוח, כדי לברך עליהן בפה"ע. מיהת היכי דרקחינהו, ודאי לא גרעי משאר פירי דלא גמרו להו, ואפ"ה ברכתן בפה"ע, דאדעתא דהכי נטעי להו, וכ"ש הני דנטעי להו אדעתא דהכי, ועדיפי נמי מקליפות מרנצין דכתבינא כמ"ד בפה"ע (אי אכיל להו אגב אמיהו).

אמנם בדין פרי האדמה והירקות נחלקו הרבנים האחרונים, דלדברי הרב ט"ז, אם טגנו צננו או שאר ירקות הטובים חיינ ורקחום בדבש, לא מהני להו, כדלא מהני הבישול לתומי וכתתי. ולדברי הרב במג"א [ס"ק ה] כל הירקות שנטגנו בפני עצמן בשומן או בדבש, ברכתן בפה"א. ולענ"ד נראה שלא כדברי זה ולא כדברי זה, שאין לך אלא מה שאמרו חז"ל בפירוש שגרועין מבושלין, כגון תומי, בהו לא מהני הטיגון והבישול, ואפילו תיקנם בפ"ע, לא מהני בהו. אבל שאר מינין כצננו ודכוותיה, אע"ג דמעלי חי וגריע במבושל, מכל מקום לאו כלל הוא, דמשום זה לא יועיל לו הטגון והרקוח כמו הבישול. אלא אני אומר יבדק, שאם הוא טוב למאכל מרוקח, לא יפסיד ברכתו, ואם יעידו עליו שנשתנה לגריעותא מכל מקום, אזי הפסיד ברכתו, הכל לפי טעם הבקיאין, וכן בכל כיוצא בו. אבל תיקון הטיגון לירקות בפני עצמן ודאי לא יועיל לתומי וכתתי, כדכתבינן לעיל. כך היא דעתי הקלה. והמשכיל יבין ויכריע.

ע"ב [ד"ה ועלן]. על מי שלק שלהם. צ"ל.

ואתרוג שאינו ראוי לאכול חיי אפילו הוא גדול בפה"א

לפה"א וירקות חסוננים בר מתומי וכתתי צריכין בדיקת קפ"א

אחיה בימין ה"ז

הסרת תמיהת ט"ז על הש"ע ונ"מ דבשאיין ברכותיהן שוות לא מהניא כונה אלא בישנן לפניו

שתיקה דעסיק בה במידי ודאי היא הפסקה

שעור תוך כדי דבור דווקא

תהוי תיובתא למאי דמסיק הרב"י גבי אורז, כיון דאורחיה בהכי לבשלו שלם, לא תשתנה ברכתו עיין שם. איברא מסתברא דלא בעינן מיעוץ אפילו במיני דגן, כי אם ריכוך והסרת קליפתן באופן שהם מעוכים, אע"פ שעדיין הן עומדים בעינם.

שם [ד"ה כתב הכלבן]. והר"ד אבודרהם כתב כו' הכוסס שעורים אינו מברך עליהם כלום, מפני שהוא מאכל בהמה. עכ"ד. ואין זה טעם כלל, כיון שנהנה כו' למה לא יברך עליו. עכ"ל. לענ"ד נראין דברי הרד"א בשעורים חיינן בקליפתן, דודאי בטלה דעת האוכל ואינה חשובה הנאה, כדאמרין [פסחים ג, ב] צא וברך לסוסים וחמורים. ומי שלקה ושנה מאכילין אותו שעורים [סנהדרין פא, ב]. ור"י שפסק שעורים לאשה, שהיה סמוך לאדום [כתובות סד, ב], לא פסק אלא למעשה קדרה. ואיברא הך סברא דקאמר הרב"י מאחר שנהנה למה לא יברך, הא קאמר לה תלמודא בהדיא גבי קימחא דשערי. ברם מהתם מוכח דלאו מילתא היא, וסברא דהרד"א עדיפא, אלא גבי קימחא דאע"ג דאית ליה הנאה מניה, סד"א דלא בעי ברוכי ומשום דקשי לקוקייני, קמ"ל כיון דאית ליה הנאה, ודאי בעי ברוכי, דהנאה גמורה היא, לא סגי לה בלי ברכה. משא"כ שערי בעינייהו דפשיטא לאו מאכל אדם ניהו, וקשיאן לכולא גופא, והנאה דידהו ודאי לאו הנאה אלא לבהמה, קיימא הך סברא דאין לברך עליהם כלל. זה נ"ל ברור בס"ד.¹

[קפד:] שם. דשמואל ור"י קיימי כוותיה. כצ"ל.*

ע"ב [ד"ה וכתב הרא"ש]. לחם לא חשבי ליה. אבל מזון חשבי ליה. כצ"ל.

שם. כרב ושמואל. צ"ל.*

[קפה.] ע"ב בטור. אלא על שם ג' שהן דאורייתא. דכוותה אשכחן בתפלת י"ח. והבינו מעין י"ח, כדקרי להו תלמודא ככל דוכתא, אע"ג דיי"ט ומעין י"ט הוא דהו, מסיק להו בשמא דמעיקרא, קמי דתקון ברכת המינין משנה לא וזה ממקומה.

שם. וא"א הרא"ש ז"ל לא היה אומר. בב"י משמע שצ"ל היה אומר². ונ"ל קצת דוחק, ונוסחתנו נוחה יותר. אך ודאי הנכון לאמרו וכמ"ש הרב"י, ואע"ג דאמרין [סוטה יד, א] וכי משה לאכול מפריה ולשבוש מטובה היה צריך, אנו ודאי צריכין להם, כי פירות א"י מוסיפים כח וחכמה, כמ"ש [ב"ב קנח, ב] באורא דמחכים. ולא על חנם האריך התלמוד [ברכות מד, א] להזכיר אכילה

וכוונתו לומר שמברך בפה"א וכמו שדייק הבי"י מלשון הטור, ודלא כהכלבו שכתב דמברך שהכל לפי שהוא מאכל קשה ואין דרך לאכלו. וע"ז הביא רבינו ראה מברזילי שטובים הם לאכילה. אבל במ"מ ודאי אינו מברך דהא אית להו עלויא אחרינא בפת.

2. וכן הנוסח בטור שעם הבי"י דפוס ראשון (ונציה ש"י).

חשיב הפסק עד שישאא יותר מכשיעור זה. וכן משמע לשון הגה דש"ע בסימן זה [סעיף ג]. ולפ"ז לא תיקשי מה שהקשה בכ"מ מק"ש, דמפסיקין בה בשאילת שלום, דמאי קושיא, הא לא מפסיק בה יותר מכדי דיבור זה, שאפילו שואל מפני היראה ומפני הכבוד אינו מאריך יותר מכוה, עמ"ש בס"ד בלח"ש רפ"ב דברכות [מ"א], א"כ א"צ לדחוק כלל. איברא מלשון הירושלמי דמייתי מניה ראה בסמוך לא משמע הכי, אלא תוך כדי דיבור דווקא הוא דחשיב כדבור. ועוד עדיין לא הונח לנו שהרי ודאי בדבור אסור להפסיק אפילו בבציר מהכי, כמ"ש רבינו הטור ולא יפסיק כלל בין ברכה לאכילה ואף מלה אחת לא, ומאי שנא גבי ק"ש דשרי, אלא צריכין אנו על כרחנו לדברי רבינו בכ"מ דשאנו ברכות דק"ש.

במג"א סק"ז. ואם עדיין לפנינו מהראשונים (אין) צריך לברך. כצ"ל.

סימן רז

בטור. בא"י חי העולמים. במג"א כתב בשם התו"ט שצ"ל בצירי. ואני בעז"ה כבר השבתי על כל דברי התו"ט בזה, בלח"ש שלהי תמיד [פ"ז מ"ד], והעיקר לומר בפת"ח כמ"ש בס"ד בשאילת יעבץ (סי' קמ"א) ע"ש ותנוח דעתך.¹

[קפד.] שם בב"י. תלמודא. צ"ל.*

שם [ד"ה ועל דבר]. לפי שראית. צ"ל.

סימן רח

בטור. יתבאר. צ"ל.

דף צ"ז ע"א בב"י. כתב בשם"ל ה"ה קמח שמימים בתוך הגריסין וסולת בתוך האורז מבושל עם הדבש כדי להקפותו בטל הוא אצלו ולא מברכין עליה. ע"כ. לשון זה צריך עיון, דבשלמא גריסין נוחא דאיכא למימר בגריסין של פול מיירי, אלא האי אורז היכי דמי, דסתם אורז המבושל עם דבש, איננו בקליפתו, והרי ברכתו גם כן בורא מיני מזונות, א"כ מה ברכה הפסיד קמח זה. גם אין נראה לומר דמיירי בשלא נתבשל יפה ולא נתמעך, דאורז המבושל בדבש, סתמו מעוך ומבושל היטב. אלא שיש לומר דס"ל לשה"ל דכל שהגרעינין עומדים בעינם בפני עצמן אע"פ שנתבשל הרבה, לא מברכין עליה בורא מיני מזונות, אלא שהכל כמו הכוסס את החטה, ואי הכי מהא

רז. 1. ועיין לוח ארש (סי' קכג) בברכת ישתבח שהאריך בזה. ומש"כ רבינו בהגהותיו כת"י לשי"ע בסימן הנזכר.

רח. 1. בגליון הבי"י כתב רבינו "אבל שעורים קלויות נ"ל דמברך עליהו בורא מיני מזונות שכן הם טובים לאכילה, ושרר להו ברזילי לדוד" [ש"ב יז, כח; ע"ז לח, ב]. ובדאי פליטת הקולמוס יש כאן

חי העולמים
צ"ל בפת"ח

באור לשון
שה"ל. ל"צ
תעור גרעינין
אלא רכוך

תקנו לשון
מעין ג'
בדוגמא

הנכון לומר
ונאכל מפריה